

12 de maig de 1995

Sr. Václav HAVEL
President
PRAGA

Benvolgut President,

Em va agradar la manera com va contar la història del vostre país i de la vostra consciència ahir al Palau de la Generalitat. I especialment l'escenificació que va fer d'una simple pregunta i una simple resposta, durant quaranta minuts: "Ha de seguir un polític el seu primer instint, s'entén la primera reacció de la seva consciència?". "Sí". Perquè la història està caracteritzada pel que els científics anomenen singularitat i per tant no és assajable ni repetible, no té temps condicional, no se sap mai què hagués succeït si no s'hagués pres tal o tal altre decisió -el que nosaltres ara sabem que va succeir després de la decisió que pretenem jutjar quan ens preguntem: "hagués fet jo el mateix que va fer X quan va decidir Y per estalviar al seu país un bany de sang, a canvi d'una cessió parcial de la seva llibertat?".

Per tant, val més seguir els dictats de la pròpia consciència. "Probablement -vau dir- jo no hagués cedit, però no n'estic ben cert, perquè si ho dic ara és perquè sé el que va succeir després, i X no ho sabia".

Dues observacions us voldria fer. (1) El que dóna valor a la vostra posició és que la decisió que "probablement" hauríeu pres en el lloc d'X és una decisió valenta i arriscada per part d'una persona sensible, és a dir, per part d'una persona que ens demostra amb el seu raonament que pateix pels efectes de la seva decisió. (2) No és segur que tots els que probablement haurien pres la mateixa decisió mereixin una admiració semblant, perquè en el seu cas la mateixa decisió podria venir dictada per sentiments menys nobles i considerats. El coratge insensible pot produir les mateixes decisions que el coratge ètic -i no mereix la mateixa admiració, en tot cas un modest reconeixement dels seus efectes positius, suposant que aquests es poguessin comparar amb els que s'haguessin derivat d'una decisió diferent.

Vaig sentir una fiblada al cor quan va dir que X era Benes al 1938 i al 1948, però no solament Benes sinó també, em va semblar entendre, Dubcek al 1968.

A Dubcek el vaig conèixer a Barcelona el 1991, quan li van donar el premi Comín: vam dinar al Club Marítim amb ell, la Ma. Lluïsa Oliveres -vídua d'Alfons Comín, un cristià socialista primer i comunista després- i Gregorio López Raimundo, l'antic segretari general del seu partit. Crec que al dia següent ens vam banyar plegats a la Mar Bella. El vaig veure també dos cops a Praga, la darrera al 1992, essent el President amargat i irònic de l'Assemblea constituent Txecoslovaca, just uns dies abans del trencament de la República en dos. "És curiós -ens va dir a la Diana i a mi dinant a Praga- perquè jo vull salvar la República i ells -els diputats- no; però sempre n'hi ha un que riu al final de la sessió: o ells o jo, mai tots dos". Em va recordar el vostre soldat Svejek i els seus adagis desproveïts sempre d'esperança, profundament desencantats i autocrítics. Era un home passat de moda, tant en el seu vestit de bany com en el format del seu raonament feixuc i, malgrat tot, comunista. Però no estic segur que la qualitat del seu coratge fos diferent del que vós considereu ètic i jo admirable: la sensibilitat hi era, tot i que expressada d'una manera poc poètica.

Honestament us dic que als meus amics que es van fer comunistes, a Barcelona, els anys 60, no els retrec res, a part de la raó que pretenien tenir sempre, i no tenien. El comunisme d'aquí era molt més semblant a la dissidència txeca que al govern txec d'aleshores. És la situació que fa les actituds, i no les ideologies.

Em va saber greu quan els vostres col.laboradors em van dir aquell dia que no us enteníeu. Si no recordo malament, perquè Dubcek jugava, en certa forma, la carta d'un cert nacionalisme eslovac, tot i manifestar-se unitarista. Al cap i a la fi era de Bratislava!

Parlant de vestits de bany, aquí es va fer famós el de Hrabal. Quan va venir a Barcelona, convidat per l'Andreu Teixidor, d'Edicions Destino, va deixar el gat a l'escala del jardinet de casa seva. Quan va tornar a Praga, després de passar un fred d'hivern de tramuntana a Cadaqués i aquí mateix a Barcelona, el gat havia guillat. En el fons havia vingut perquè alguns amics l'havien convençut que a Barcelona feia un temps fantàstic, primaveral. "Sort que m'havia endut el vestit de bany!" conclouïa amb ironia en tornar a casa.

En canvi Kundera, quin home il.lusionat! No sé quin dels dos, Hrabal o ell, transmet millor la seducció de la Praga, la ciutat d'Europa que més m'agrada. M'agrada tant

que li tinc por: vam respirar quan vam saber que Praga aspirava a la capitalitat cultural europea del 2000. Nosaltres vam triar el 2001. Espero que guanyarem tots dos, Praga el 2000 i Barcelona el 2001.

El que és clar és que Kundera no està mancat d'esperances, malgrat els títols de les seves novel·les, perquè en una entrevista de fa un any o un any i mig, a "El País", deia (1) que el nacionalisme era condemnable i perillós i (2) que ell li devia tot a França. Per mantenir dues conviccions tan asimètriques cal probablement ser un gran optimista.

Deixeu-me dir-vos perquè em sembla que m'agrada Praga. Hi he pensat molt. Ja sé que explicar perquè un s'estima la dona que s'estima és com impúdic, i amb les ciutats passa una mica igual. Però.... Praga té dues visions. Dintre la Praga gòtica, barroca i modernista n'hi ha una. Dalt al castell n'hi ha una altra, que domina la primera. I a les ciutats els agrada veure's, com en un mirall. A Edimburg passa un xic el mateix: la visió de la ciutat del XIX (Queen's Street, Prince's Street) des del castell i la Scottish Mile és el que un necessita per reblar el clau de la fascinació que produeixen tant el centre "modern" com el turó medieval.

Potser la transició d'un segle a un altre és més fastuosa que mai al Pont Carles de Praga.

* * *

No tenim sort amb les vostres visites a Barcelona. El primer cop -m'havíeu fet dir que volíeu prendre una canya de cervesa a la plaça Reial, sense protocol- us van dur fortament escortat des de la Sagrada Família a la Pedrera, i allà us van fer pujar al terrat -a vós que teniu vertigen. Sortint, em vaig ficar en el vostre cotxe i el vaig obligar a parar a la Via Laietana, arran de la plaça de la Catedral. Era el dia de Santa Llúcia. No hi havia pensat. Passant per davant de la Santa el cacau era formidable. En arribar al Saló de Cent, va dir una frase memorable: Europa és un seguit de ciutats i catedrals.

Aquest cop l'escapada no va ser molt més reeixida. Vam prendre una cervesa, sí, a la Plaça de Sant Josep Oriol i vam veure la placeta del Pi, però sempre rodejats de 10/15 fotògrafs: ells ens veien però nosaltres no veiem res. Vam parlar de Catalunya Segle XXI, inspirada en bona part en els vostres escrits "Words on words" i "At

Home" ("Catalunya com a àgora i no com a temple", que va dir l'Antoni Puigverd) i em va dir la vostra simpatia per la idea. Espero que ens vindreu a parlar a fi d'any. La idea de reguanyar els conceptes universals a partir de la vida i del lloc on som i on pertanyem, com una pertinença més, però més ampla, és molt la vostra.

Vam parlar del Castell de Praga: un dia a Praga me n'havíeu fet patró. Us vaig enviar l'Oriol Bohigas i l'hoteler Escarré per a la rehabilitació però no se'n van sortir. I "Iniciatives Praga" l'empresa que vam crear amb Francesc Raventós i l'ex-Alcalde Kondr, tampoc no ha tirat endavant, encara. Tot arribarà.

Torno al vostre pensament del principi. Jo el diria d'una altra manera: com que no sabem el que passarà quan decidim, decidim tancant els ulls i orientats per la nostra intuïció moral. Després el temps ens condemnarà o dirà que teníem raó.

Les vostres paraules i les de von Weizsäcker, explicant el desastre del Tractat de Versalles, van reconstruir els debats morals més profunds de l'Europa d'aquest segle. Convenia que els nostres nacionalistes us sentissin. La relació entre moral i política s'enterboleix quan les ideologies són massa fortes.

Cordialment,

Pasqual Maragall